

СЕКЦІЯ 10.
ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО, ІНТЕРНЕТ-ПРАВО, МАС-МЕДІА
ПРАВО, ПРАВО ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ.

ПРАВО НА ІНФОРМАЦІЮ
ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНЕ ПРАВО ЛЮДИНИ

Кізима Ю.М.
Студентка 5-го курсу юридичного факультету
ДВНЗ «УжНУ»

У статті розглядається зародження та сучасний стан права на інформацію та роль держави в процесі забезпечення цього права. Проаналізовано погляди науковців стосовно права людини на інформацію як ключового інформаційного права людини. Звертається увагу на той факт, що порушується право доступу до повної інформації про діяльність державних інститутів. Відзначено, що для позитивних зрушень у забезпеченні права на інформацію необхідні зміни у масовій свідомості державних службовців і суспільних уявленнях.

Ключові слова: право на інформацію, держава, демократія, Конституція, закон, відкритість, доступність, свобода, інформація, достовірність.

In this article the origination and modern status of law on information and the role of the state in the process of securing this law is considered. The outlooks of the scientists according to the rights of the person on information as a key of informational laws of person was analysed. The fact that the right of access to the whole complete information about the activities of the state institutions is broken. It is underlined that for the positive movement in the securing of law on information it is necessary changes in the minds of the office workers (state workers) and in the public opinion.

Key words: The law on information, state, democracy, Constitution, law, openness, access, freedom, information.

Вступ. Інтенсивний та динамічний розвиток інформаційних та телекомунікаційних технологій, впровадження їх у життєдіяльність суспільства і функціонування органів державної влади, стали передумовою формування інформаційного суспільства [9, 55]¹. Основними факторами, що визначають рівень розвитку держави є якість, кількість та міра використання інформації.

В. Політанський зазначає, що з боку держави виявляється тенденція до посилення уваги до конституційно-правового регулювання організації і діяльності ЗМІ, формування національного законодавства про інформацію та інформатизацію¹.

Метою даної статті є розкриття права на інформацію, оскільки воно є фундаментальним правом і зачіпає всі аспекти життєдіяльності, адже від нашої інформованості залежить наше здоров'я та соціальний рівень.

Сьогодні з цілковитою впевненістю можна стверджувати, що інформаційні права людини лежать в основі розбудови демократичної правової

держави, є одним з основних інститутів громадянського суспільства та головним надбанням і цінністю європейської спільноти¹.

Виклад основного матеріалу.

Права людини є наднормативною формою взаємодії людей, упорядкування їх поведінки та координації діяльності, вони ж є також засобом подолання протиріч і конфліктів¹. Вперше на міжнародному рівні закріплення інформаційних прав людини відбулося в ст. ст. 12, 18 та 19 Загальної декларації прав людини, що в принципі відтворено і в Основному законі нашої держави – Конституції України.

Калюжний К. Р. підмітив, що як довів час і розвиток суспільства, та і світу в цілому, на розвиток інформаційних прав людини впливає багато різних факторів. Це і розвиток жорсткої конкуренції на ринку інформаційних товарів і послуг, значний цифровий розрив, зіткнення і ломка законодавств країн через зникнення географічних і геополітичних меж держав в рамках інформаційних мереж та багато інших. Всі ці обставини вимагають розробки нового системного підходу до інформаційних прав громадян, адже вони можуть стати важливим інструментом для зближення не тільки країн а й цивілізацій¹.

Відповідно до Конституції України “кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір”¹. Конкретизують цю конституційну норму положення Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), законів України “Про інформацію”, “Про звернення громадян”.

Чинна до 9 травня 2011 року редакція Закону України “Про інформацію” закріплює право особи на інформацію в усіх сферах суспільного і державного життя України¹. Зазначається, що всі громадяни України, юридичні особи і державні органи мають право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення та зберігання відомостей, необхідних їм для реалізації ними своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій¹.

Проаналізуємо погляди науковців стосовно права людини на інформацію як ключового інформаційного права людини. Ю. Шемшученко та І. Чиж для суб’єктивного права на інформацію можливість дії, провідних дослідників конституційного права, означає те, що “правомочний не зобов’язується на здійснення дій, тобто збирання, зберігання, використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір, на охорону та захист інформації, йому належить свобода вибору у їх здійсненні; правомочному не приписується... вид поведінки при збиранні, зберіганні, використанні і поширенні інформації...”¹.

М. Савчин слушно зауважує, що в Україні проходить суперечливий процес налагодження довірливих відносин між громадянами та державою. Труднощі полягають у стереотипах ставлення до громадян з боку держави, яке інколи досягає крайнощів: з одного боку держава намагається надмірно опікуватися над громадянином, що звужує можливість вибору ним варіантів реалізації своїх прав, з іншого боку, – держава розглядає громадянина як

суб'єкта, що його інтереси знаходяться у суперечності із державним інтересом, до якого у крайньому випадку можна застосувати заходи репресії.

За дослідженнями А.Садовської з дати набрання чинності Закону до 31 березня 2013 р. органами виконавчої влади опрацьовано 74 936 запитів на інформацію. З них: 35815 надійшло електронною поштою (47,5 %), 29723 надійшло поштою (40 % від загальної кількості), 3067 – факсом (4,1 %), 1104 – телефоном (1,4 %), 5227 – іншими каналами (7 %) .Так, за рік найбільша кількість запитів була отримана Міністерством внутрішніх справ (18861), Київською міськдержадміністрацією (5356), Міністерством юстиції (3984). Переважну більшість запитувачів цікавила правова інформація (5821), інформація довідково-енциклопедичного характеру (5481), інформація про товар, роботу, послугу (5310)¹.

Процес розбудови правової держави в Україні безпосередньо пов'язаний з додержанням та належною реалізацією гарантованих Конституцією України прав і свобод людини та громадянина, у тому числі таких, що пов'язані з інформаційними відносинами

Ми підтримуємо думку О. Скрипнюка , що ефективність реалізації конституційних прав і свобод людини залежить і від багатьох інших чинників – правотворчої, правозастосовної та правозахисної діяльності суб'єктів конституційного права, рівня їхньої правосвідомості, розвитку відповідних напрямків конституційно-правової науки і освіти тощо.

Глобальний інформаційний простір є об'єктом міжнародно-правового регулювання. Саме тому для посилення гарантій забезпечення доступу до інформації важливим є вивчення кращого міжнародного досвіду процедур комунікативної політики.

Цікавим з цієї точки зору є досвід Канади. Початком формування канадської системи відкритості є 1982 р. Тоді було прийнято Закон “Про доступ до інформації” та Закон “Про недоторканність приватного життя”. Відповідно до законодавства, документи зобов'язують публікувати “Вказівник доступу до інформації”. Примірники згаданого видання можна знайти в більшості бібліотек і поштових відділень Канади [4, 108–110].

І, зазначимо наостанок, що ми підтримуємо думку М. Савчина¹, що найголовнішою залишається роль держави, адже, як зазначає вчений, проблеми законодавчого регулювання (неповнота, наявність прогалин, колізій тощо) веде до зловживання виконавчої влади у сфері прав людини, вибіркового його застосування, створення невинуватих преференцій у забезпеченні фундаментальних прав окремим колам осіб.

Висновки. Доступ до інформації є фундаментом демократичного розвитку, інструментом забезпечення відкритості та підконтрольності влади, засобом підвищення активності громадян, їхньої свідомості та політичної культури, формою реалізації права громадян на отримання повної та об'єктивної інформації. Влада має бути зацікавлена у своїй відкритості, адже без цього немає довіри до тих заходів і реформ, що вона ініціює та проводить. На шляху до забезпечення відкритості державного управління досягнуто позитивних напрацювань. Зокрема, прийнято Закон України “Про доступ до

публічної інформації, низка підзаконних нормативно-правових актів для його реалізації.

Але навіть створення якнайкращого законодавства не дозволить забезпечити відкритості, поки не відбудеться певних змін у масовій свідомості державних службовців і суспільства в цілому.

На завершення зазначимо, що право на інформацію – одне з найбільш важливих прав людини. Реалізація права людини на інформацію, забезпечення вільного доступу до інформації, що має суспільне значення, інформаційна відкритість органів влади є важливими умовами та критеріями функціонування правової, демократичної держави.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Офіційний Вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 302
3. Про інформацію : Закон України від 02.10.92 р. // Відомості Верховної Ради України. – 992. – № 48. – Ст. 650.
4. Афанасьєва О. Прозрачность и подотчетность власти. Канадский урок / О. Афанасьєва // Мировая экономика и международные отношения. – 2010. – № 10. – С. 108–118.
5. Забезпечення доступу до публічної інформації в контексті впровадження європейських стандартів відкритості та прозорості : матеріали круглого столу в режимі відео-конференц-зв'язку, Київ – Дніпропетровськ – Львів – Одеса – Харків, 08.02.2012 р. ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка. – К. : НАДУ, 2012. – 80 с
6. Калюжний К. Р. Сутність інформаційних прав людини в науці інформаційного права / К. Р. Калюжний // Юридичний вісник 4 (25). – 2012. – 56.
7. Марущак А.І. Визначення поняття “інформаційні права людини” / А. І. Марущак // Інформація і право. – № 2(2). – 2011. – С.21-26
8. Перевалова Л. В. Конституційне право на інформацію та його реалізація в Україні / Л. В. Перевалова // Громадянське суспільство і права людини. – 2010. – С. 51–54.
9. Політанський В. Право на інформацію як фундаментальне право людини: досвід країн розвинутої демократії / В. Політанський // Вісник Національної академії правових наук України. – № 1(76). –2014. – С. 196.
10. Савчин М. В. Конституційне право України : підручник / відп. ред. проф., д.ю.н. М.О. Баймуратов. [Електронний ресурс] – К. : Правова єдність, 2009. – 1008 с
11. Садовська А. Л. Посилення гарантій права на доступ до публічної інформації в системі комунікацій між державою та громадянами / А. Л. Садовська <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2013-2/doc/4/07.pdf>